LAUSUNTO

Helsinki 1.12.2020

Eduskunta, Tarkastusvaliokunta

Viite: O 48/2019 vp

Asia: Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen – nykytila ja kehittämistarpeet

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Aleksi Kalenius, aleksi.kalenius@soste.fi, 040 574 1618

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

Tarkastusvaliokunnalle

Valiokunta on pyytänyt SOSTElta arviota hallituksen esityksissä esitettyjen vaikutusarviointien *laadusta* ja *kattavuudesta* liittyen erityisesti *kotitalouksien asemaan* ja *sosiaali- ja terveysvaikutuksiin*. Lisäksi pyydetään arvioimaan (1) kuinka hyvin eri vaikutusten arvioinnit toteutuvat, (2) millaiset tekijät vaikuttavat vaikutusarviointien laatuun sekä (3) mitä tulisi tehdä vaikutusarviointien laadun parantamiseksi.

Kysymys siitä, kuinka hyvin vaikutusten arvioinnit toteutuvat, on jaettavissa kysymyksiin siitä, a) kuinka hyvin hallituksen esityksissä toteutuvat vaikutusarvioille asetetut tavoitteet ja b) kuinka hyvin vaikutusarvioissa arvioidut vaikutukset toteutuvat säätelyä toimeenpantaessa. Molempien kysymysten osalta on erotettava toisistaan a) tavoitteena olevien vaikutusten ja b) muiden vaikutusten arviointi.

Seuraavassa tarkastelen esitettyjä kysymyksiä yhdessä ”Miten vaikutusten arviointia voitaisiin parantaa?” -selvityksen havaintojen ja suositusten kanssa. SOSTEn näkemykset esitetään seuraavassa temaattisesti, koska puutteet vaikutusarviointien laadussa ja kattavuudessa liittyvät suoraan niihin vaikuttaviin tekijöihin sekä mahdollisiin toimiin, joilla laatua voitaisiin parantaa.

Vaikutusarvioiden laatu ja kattavuus

Käsityksemme mukaan vaikutusten arvioinnit vaihtelevat varsin paljon eri esitysten välillä, osan ollessa perusteellisempia ja joidenkin varsin ylimalkaisia. Tähän vaikuttaa mm. valmisteluaikataulu, nopean aikataulun näkyessä vaikutusarvioiden puutteessa tai laadussa.

Yhteisvaikutukset ja kumuloituvat vaikutukset

Valmisteluaikataulun rinnalla vakavan haasteen vaikutusten arvioinnille näyttäisivät asettavan useiden muutosten yhteisvaikutukset sekä pienten vaikutusten kasautuminen ja ryvästyminen joillekin ryhmille. Esimerkiksi valtionosuusjärjestelmissä, muussa palvelujen rahoituksessa sekä sosiaaliturvassa olisi indeksileikkausten yhteydessä otettava huomioon tehtyjen ratkaisujen kumuloituvat vaikutukset. Sosiaaliturvassa indeksien alennusten toistuessa vuosittain eri etuuksissa vaikutukset kumuloituvat ajallisesti ja usein herkästi kohdentuvat samoille henkilöille ja kotitalouksille sekä erityisesti pitkään tiettyjä etuuksia saaville. Lisäksi vaikutukset

kumuloituvat myös elämäntilanteiden mukaan. Useita eri etuuksia saavan henkilön osalta jo yksittäisenkin leikkauksen vaikutus kertautuu, koska indeksin alentaminen kohdistuu samanaikaisesti useampaan henkilön saamaan etuuteen.

Kun muutos tapahtuu useampana vuonna peräkkäin, kumuloituva kokonaismuutos kasvaa suureksi. Vaikka erillisessä hallituksen esityksessä takuueläkkeeseen ehdotetaan tasokorotusta ja myös eläketukea, nuorten kuntoutusrahaa ja ammatillisen kuntoutuksen vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa sekä sairasvakuutuslain mukaisia vähimmäismääräisiä päivärahoja korotetaan, eivät nämä parannukset kohdistu esimerkiksi työttömiin ihmisiin. Työttömän peruspäiväraha tulee olemaan vuonna 2019 noin 28 euroa kuukaudessa pienempi kuin se olisi ollut ilman indeksileikkauksia ja -jäädytyksiä. Lapsilisässä ero on noin 17 euroa ja opintotuessa noin 59 euroa kuukaudessa. Vaikutukset ovat kotitalouksien tasolla tarkasteltuna vielä mittavammat, koska monet kotitaloudet ja etenkin lapsiperheet saavat useita erilaisia tukia ja lisiä. Esityksessä kuvatun esimerkkiperheen, joka saa työmarkkinatukea, kotihoidon tukea, hoitolisää ja alle 16-vuotiaan vammaistukea, tulot laskisivat peräti 76 euroa kuukaudessa. Muutos ei voi olla vaikuttamatta perheen toimeentuloon ja heijastumatta lasten elämään.

Tavoitellut vaikutukset ja oheisvaikutukset

Toinen keskeinen vaikutusarvioiden puute näyttäisi kohdistuvan muihin kuin esitettävällä lainsäädännöllä tavoiteltuihin muutoksiin. Lainsäädännön tavoitteita laajempien vaikutusten arvioinnin osalta korostuu hallinnonalarajat ylittävä vaikutusten ennakko- ja jälkiarviointi sekä sääntelyvaihtoehtojen tarkastelu. Jos lainsäädännön vaikutukset ja tavoitteet ymmärretään liian rajatusti, keskeiset kysymykset mm. eri säädösten yhteisvaikutuksista jäävät huomioimatta ja päätöksentekijän edellytykset punnita yhteiskuntapolitiikan eri tavoitteita suhteessa toisiinsa vaarantuvat.

Esimerkiksi sosiaaliturvaa koskevien muutosten osalta käsityksemme on, että lapsivaikutusten arviointi jää puutteelliseksi, koska lapset eivät ole yleensä etuuksien saajina. Lapsivaikutusten arviointi on kuitenkin keskeistä sosiaaliturvaan kohdistuvia muutoksia, ml. indeksileikkaukset, tehtäessä, koska esim. työttömyysturvaan tehtävillä muutoksilla on paljon vaikutuksia myös työttömissä perheissä eläville lapsille.

Kysymys vaikutusarvioinnin rajaamisesta liittyy suoraan kysymykseen uudistuksen ensisijaisista tavoitteista sekä sen oheisvaikutusten hyväksyttävyydestä. Esimerkiksi työllisyyttä parantavat toimet saattavat olla tehokkaita, mutta vaikuttavuus saavutetaan tekemällä sosiaaliturva kannattavammaksi tavalla, joka heikentää sosiaaliturvan varassa muutoksen jälkeen elävien asemaa. Heikennys voi olla välitön, kuten heikennettäessä sosiaaliturvaa, tai toteutua viiveellä, kuten tapahtuisi jos eläkkeen ansaitsemisperusteet muuttuisivat. Jotta toteutettavat politiikkavaihtoehdot

heijastelisivat kestäviä yhteiskuntapoliittisia arvovalintoja, on myös nämä oheisvaikutukset kyettävä kattavasti tunnistamaan.

Lainsäädännön liian kapeasti asetettujen tavoitteiden ylikorostaminen oheisvaikutusten kustannuksella on erityinen riski silloin, kun politiikkatavoitteeksi on otettu jonkin välillisesti laajempia yhteiskuntapoliittisia tavoitteita palvelevan mittarin parantaminen. Esimerkiksi työllisyysasteen nostaminen on keskeinen yhteiskuntapoliittinen tavoite, koska sen avulla voidaan vahvistaa julkisen talouden kestävyyttä. Vaarana on, että jos politiikkatavoitteen välinearvoisuus unohdetaan vaikutusarvioinnissa, tavoitteeseen tullaan pyrkineeksi keinoilla, jotka vaikeuttavat laajemman yhteiskuntapoliittisen tavoitteen saavuttamista. Esimerkiksi työllisyyttä voidaan parantaa laskemalla työn verotusta, mutta koska tarjolla ei ole itse itsensä maksavia veronalennuksia, työllisyyttä veronalennuksilla nostavat politiikkatoimet vaikeuttaisivat työllisyystoimien tavoitteena olevan politiikkapäämäärän saavuttamista.

Tavoitellut vaikutukset, oheisvaikutukset ja hallinnonalarajat

Kysymys tavoiteltujen vaikutusten sekä oheisvaikutuksen suhteista kytkeytyy elimellisesti myös ministeriöiden väliseen työnjakoon. Ministeriöiden välisen yhteistyön tulisi toteutua olennaisesti nykyistä laajemmin sellaisissa uudistuksissa, jotka koskettavat useampaa hallinnonalaa. Ministeriörajat ylittävä valmistelu sekä parantaisi lainsäädännöllä tavoiteltujen vaikutusten saavuttamista että helpottaisi epätoivottujen oheisvaikutusten välttämistä.

Esimerkiksi koronakriisin aikaista kustannustukea valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriössä pitkään vain yrityksille suuntautuvana tukena, vaikka esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla yhdistys- ja säätiömuotoiset toimijat harjoittavat laajasti markkinoille suuntautuvaa liiketoimintaa. Alun vaikeuksien jälkeen yhdistykset tuotiin tuen piiriin, mutta tukikriteeristö ei huomioinut yhdistys- ja säätiömuotoisten toimijoiden erityispiirteitä – liiketoiminnan liikevaihdon huomattavakaan pudotus ei usein näy vastaavana pudotuksena koko yhdistyksen tai säätiön liikevaihdossa – mikä jätti merkittäviä tappioita kokeneet järjestötoimijat vaille tukea. Tältä osin hallinnonalarajat ylittävän valmistelun puute suoraan vaaransi sääntelyn tavoitteiden täysimääräisen toteutumisen. Puute ei heijastunut vaikutusarviossa, koska esityksen puutetta ei tunnistettu.

Toisaalta hallinnonalarajat ylittävä valmistelu on tarpeen epätoivottavien oheisvaikutusten tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi. Yllä mainittujen työllisyystoimien hyvinvointivaikutusten ja sosiaaliturvan muutosten lapsivaikutusten lisäksi esimerkiksi voidaan nostaa järjestökentän asema. Sosiaali- ja terveysministeriön tarkastellessa arpajaislain kokonaisuutta tarkastelussa jää helposti huomioimatta veikkaustuottojen muutosten vaikutus kulttuuri-, liikunta-, nuoriso-, sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen. Toinen ajankohtainen esimerkki on sote-uudistus, jossa yritys- ja järjestövaikutusten kattavampi arviointi olisi voinut hyötyä hallinnonalarajat

ylittävästä vaikutusarvioinnista. Mitä paremmin lainsäädäntömuutosten oheisvaikutukset voidaan tunnistaa, sitä paremmin muutokset ovat toteutettavissa tavalla, joka estää yhteiskuntapoliittisesti epätoivottavat oheisvaikutukset. Tässä tarvittaessa hallinnonalarajat ylittävällä vaikutusarvioinnilla on keskeinen rooli.

Oikeusministeriön sekä lainsäädännön arviointineuvoston roolit

Hallinnonalarajat ylittävän valmistelun ohella sekä vaikutusarvioinnissa että vaihtoehtoisten sääntelyvaihtoehtojen tarkastelussa on nähtävissä tarvetta nykyistä laajemmalle valtioneuvostotason koordinaatiolle ja tuelle. Julkisestikin on keskusteltu oikeusministeriön lainvalmisteluosaston lakkauttamisen vaikutuksista lainsäädännön laatuun erityisesti laajoissa ja monimutkaisissa uudistuksissa, joilla on yhteys mm. perustuslain tulkintaan. Näyttäisi, että valtioneuvostotasolla puuttuu juridista osaamisresurssia, jota voitaisiin käyttää sen varmistamiseen, että keskeiset uudistukset eivät kohtaisi lainsäädäntöteknisiä ongelmia eduskuntakäsittelyssä, toimeenpanosta puhumattakaan.

Perusteita voitaisiin nähdä myös sille, että mahdollinen valtioneuvostotasolla nykyistä kattavammin toimiva valmistelu- ja neuvontaresurssi kattaisi myös lainsäädännön vaikutusten arviointiosaamista. SOSTElla ei kuitenkaan ole näkemystä siitä, tulisiko vaikutusten arvioinnin osaamista lisätä ensisijaisesti ministeriöissä vai ministeriöiden yhteisesti hyödynnettävissä olevassa osaamiskeskittymässä.

Molempia ongelmia on ajateltu voitavan myös helpottaa laajentamalla Lainsäädännön arviointineuvoston roolia sekä lisäämällä sen resursseja. Nykyisin neuvosto arvioi vain pienen osan lakiesityksistä eikä sillä olisi halutessaankaan resursseja tarjota tukea jo lainsäädännön valmisteluvaiheessa. Neuvoston käytettävissä oleva osaaminen keskittyy ensisijaisesti juridiseen ja taloustieteelliseen osaamiseen. Neuvoston roolia voitaisiin vahvistaa lisäämällä hallinnonalakohtaista asiantuntemusta, mutta tämä edellyttäisi varsin huomattavaa neuvoston resurssien kasvattamista. Tätä mahdollisuutta onkin pidettävä vaihtoehtona suoraan jonkin ministeriön yhteydessä toimivan vaikutusarviointiin ja valmistelun tukeen keskittyvän yksikön luomiselle. SOSTE on myös pitänyt perusteltuna, että lainsäädäntöä arvioi aidosti riippumaton taho, joka ei ole osallistunut lainsäädännön valmisteluun. Jos arviointineuvoston roolia muutettaisiin olennaisesti nykyistä enemmän ennakolliseen neuvontaan painottuvaksi, olisi syytä varmistaa, etteivät edellytykset aidosti riippumattomaan arviointiin vaarannu.

Tavoitellut vaikutukset, oheisvaikutukset ja poliittinen ohjaus

Monipuoluehallitusten toteuttaessa – usein hallitusohjelmaan perustuvia – lainsäädäntöhankkeita toteutettava sääntely on luonteeltaan kompromissi, jossa lainsäädännön tavoitteet muodostuvat hallituspuolueiden osin eriävien tavoitteiden

yhteensovittamisesta. Vastaavasti jotkin oheisvaikutukset voivat olla joillekin puolueille hyväksyttäviä, jopa toivottavia, ja toisille mahdottomia hyväksyä.

Tämä asettaa vaikeita kysymyksiä mahdollisten sääntelyvaihtoehtojen tarkastelun rajanvedosta. On mahdollista, että kaikki uudistuksen tavoitteista ovat paremmin toteutettavissa toisilla lainsäädännöllisillä keinoilla, mutta eivät samanaikaisesti. Tällöin kysymykseksi nousee, tuleeko poliittisen päätöksentekijän a) hallitusohjelman tai muun vastaavan neuvotteluasiakirjan myötä sovittaa yhteen tavoitteita koskevat erimielisyydet tavalla, joka rajaa lainvalmistelussa harkittavissa olevia vaihtoehtoisia toteutustapoja, vai b) tuleeko lainsäädäntö ensin valmistella valmiiksi suppeammalla tavoitteenasettelun rajauksella ja kysymykset valitun sääntelytavan oheisvaikutusten hyväksyttävyydestä tuoda valmisteluprosessiin vasta sen jälkeen kun sääntelyvaihtoehtoja on tarkasteltu vain uudistuksen suppeammin rajattuja tavoitteita toteuttavien sääntelyvaihtoehtojen osalta.

Taloudellisten vaikutusten arviointi

Hallituksen esityksissä esitetyt arviot esitysten taloudellisista vaikutuksista on pääosin kuvattu hyvin yleisellä tasolla. Kustannusten arviointitapaa on harvoin kuvattu ja tyydytty esittämään laskelman lopputulos, jolloin että taloudellisten vaikutusten arviointitapaa on lähes mahdotonta arvioida kriittisesti. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa erilaisilla taustaoletuksilla on keskeinen merkitys sekä arvion lopputulokselle että arvion uskottavuudelle. Ilman nykyistä tarkempaa laskentatapojen kuvausta lausuntokierros ei tuota tietoa taloudellisten vaikutusten arvioinnin mahdollista heikkouksista.

Erityisen vaikeaa arvioitujen kustannusten kriittinen arviointi on silloin, kun ne perustuvat esimerkiksi makrotaloudelliseen tai mikrosimulointimallinnukseen, jossa mallia ja/tai sen parametreja ei ole julkaistu. Tämä vaikeuttaa vaikutusarvioiden kriittistä arviointia niin lausuntokierroksella kuin eduskuntakäsittelyssäkin. Erityisen valitettavaa on, että mallien julkaisemattomuudella menetetään mahdollisuuksia hyödyntää kansallisen ja kansainvälisen tutkijayhteisön osaamista mallien jatkokehittämisessä.

Huomattavasti nykyistä tarkempi talousvaikutusten arvioinnin tavan kuvaaminen olisi osin myös ratkaisu vaikutusarvion epävarmuuteen, jota Lainsäädännön arviointineuvosto on esittänyt harkittavaksi korjattavan kustannusvaikutusten esittämisellä vaihteluvälinä. Vaihteluväliä käytettäessä olisi päätettävä kuinka todennäköiset toteutumisvaihtoehdot tulee vaihteluväliin sisällyttää. Jos budjetointi tehtäisiin todennäköisesti kustannukset merkittävästi ylittävän vaihteluvälin yläpään mukaisesti, voidaan luoda ongelmallisia kannusteita sekä kustannusten arviointiin että resurssien käyttöön uudistusta toimeenpantaessa. Tarkemmin kuvattu laskentatapa olisi käytännössä piste-estimaatti todennäköisimmistä ennakoiduista kustannuksista.

Tutkimustiedolla on keskeinen rooli vaikutusarvioinnissa, mutta on tärkeää korostaa, että toimien vaikutuksia arvioitaessa on huomioitava laajasti eriasteista tieteellistä ja kokemusperäistä näyttöä. Satunnaistettuihin koeasetelmiin tai luonnollisiin kokeisiin perustuva vahva kausaalinäyttö on monissa tärkeissä kysymyksissä hyvin niukkaa ja sen saatavuutta rajoittavat myös ihmisillä toteutettaviin kokeiluihin liittyvät eettiset ja lainsäädännölliset rajoitteet. Tällöin suuri osa laadukkaastakin tutkimustiedosta perustuu havaintoaineistoihin, joiden kausaalitulkinta edellyttää oletuksia taustalla olevista syy-seuraussuhteista.

Ihmistieteitä viime vuosina puhuttanut ns. replikaatiokriisi on täten lainsäädännön vaikutusarvioinnin kannalta relevantti vähintään kahdessa suhteessa: Yhtäältä se korostaa luotettavilla asetelmilla ja riittävän suurilla otoksilla saadun tieteellisen tiedon merkitystä päätöksenteolle. Toisaalta, kuten Angus Deaton ja Nancy Cartwright ovat korostaneet taloustieteen puolella, ratkaisu ei ole rajata tietoperustaa satunnaistetuilla asetelmilla tuotettuihin tutkimustuloksiin, koska silloinkin ongelmana on varmistaa, että tulos toimen vaikutuksesta on saatu olosuhteissa, jotka ovat riittävän samanlaisia lainsäädäntöä valmisteltaessa vallitsevan tilanteen kanssa, jotta tutkimuksesta saatu vaikutusarvio olisi suoraan sovellettavissa.

Laadukkaankin tutkimusnäytön osalta keskeinen ongelma on saatujen kausaalivaikutusarvioiden siirrettävyys ajassa ja paikassa. Yhdysvaltalaistutkimusten tulosten suora siirrettävyys Suomeen on usein epävarmaa; toisaalta maan sisällä esimerkiksi 2000-luvun alun suomalaiseen aineistoon perustuva arvio alle 18-vuotiaana koulutukseen osallistumisen työllisyysvaikutuksista ei ongelmatta yleisty 2030-luvun Suomeen, koska työvoiman osaamisvaatimukset kasvavat, mikä heikentää matalammin koulutettujen työllisyyttä.

SOSTE korostaakin järjestöiltä ja sidosryhmiltä saatavan tiedon merkitystä sekä vaikutusarvioiden alaa määritettäessä että arvioita tehtäessä. Alan asiantuntijoiden kokemusperäinen tieto auttaa usein paikantamaan ja arvioimaan myös sääntelyn mahdollisia toissijaisia vaikutuksia, joihin on viitattu laajemmin yllä.

SOSTEn käsityksen mukaan ministeriöillä on myös monin tavoin riittämättömät resurssit hyödyntää sekä olemassa olevaa tutkimusta että kansallisia ja kansainvälisiä tilastoja ja rekisteriaineistoja. Osin ministeriöillä on puutetta henkilöstöstä, jolla olisi tarvittava tilasto- ja tutkimusosaaminen. Tämän lisäksi monet ministeriöt ovat esimerkiksi Tilastokeskuksen aineistojen osalta suurelta osin riippuvaisia julkaistuista tilastoista, vailla mahdollisuuksia hyödyntää sen laajoja mikroaineistoja tarkempien politiikkakysymysten kannalta kiinnostavien tietojen tarkastelemiseen. Näyttääkin siltä, että Suomen kansainvälisesti poikkeuksellisen laadukkaat tilastoaineistot ovat pahasti alihyödynnettyjä politiikkavalmistelussa. Tilanne on heikentynyt

Tilastokeskukseen kohdistuneiden säästöjen myötä, sen jouduttua laajasti luopumaan kaikesta muusta kuin säädösperusteisesti välttämättömästä tilastotuotannosta.

Vaikutusarvioiden toteutuminen

SOSTEn näkökulmasta keskeinen kysymys on, että lainsäädännön vaikuttavuuden jälkikäteisarvioinnin puutteiden takia tällä hetkellä käytössä on riittämättömästi tietoa sekä vaikutusarvioissa arvioitujen että niissä ennakoimattomien vaikutusten toteutumisesta. Kuten ennakkoarvioinnissa, myös jälkikäteisarvioinnissa on syytä korostaa lainsäädännön muita kuin ensisijaisia tai tavoiteltuja vaikutuksia. Vaikutusarvioiden toteutumisen osalta on syytä kiinnittää huomiota seuraaviin tekijöihin.

Jälkiarvioinnin tietopohja

SOSTE katsoo, että hallituksen esityksissä tulisi nykyistä paremmin esittää ja varmistaa toimet, joilla uudistusten vaikutuksia voidaan jälkikäteen arvioida.

Hallituksen esityksissä kuvataan usein varsin puutteellisesti esityksellä tavoitellut tai sen seurauksena odotetut muutokset esimerkiksi Tilastokeskuksen seuraamissa indikaattoreissa. Vielä harvinaisempaa näyttäisi olevan, että lainsäädäntöhankkeen osana aloitettaisiin uutta rekisteri- ja/tai tilastotiedon keruuta, jonka avulla uudistuksen vaikutuksia – tai vähintäänkin uudistuksen kohteena olevan elämänalan muutoksia uudistuksen jälkeen – olisi mahdollista seurata.

Yksi osa riittävän tietopohjan varmistamista on uudistusten toimeenpanon suunnittelu tavalla, joka mahdollistaisi luotettavat tutkimusasetelmat uudistuksen vaikutusten arvioimiseksi. Uudistusten alueellinen tai muuten asteittainen toimeenpano tai varsinaista toimeenpanoa edeltävät kokeilut edesauttaisivat luotettavan tiedon saamista uudistusten vaikutuksista.

Näyttäisi kuitenkin siltä, että kokeiluhankkeiden kautta edistettävän laajan uudistuksen on pääosin nautittava laajaa poliittista kannatusta, jotta voimakkaan tutkimusperustainen, kokeilujen varaan rakentuva eteneminen on mahdollista. Ilman laajaa poliittista konsensusta hallitus ottaisi kokeilutien valitessaan poliittisen riskin siitä, että seuraava kokoonpanoltaan erilainen hallitus hautaisi hankkeen kokeilun tuloksista riippumatta. Tältä osin kokeilujen varaan rakentuvaa lainsäädännön uudistamista ei voitanekaan erottaa laajemmista poliittiseen kulttuuriin liittyvistä kysymyksistä.

Muista toimenpiteistä riippumattomammin olisi kuitenkin mahdollista ottaa käyttöön käytäntöjä, joilla lainsäädäntöhankkeiden osana valmistauduttaisiin myös hankkeen vaikutusten jälkiarviointiin. Valmistautuminen tulisi tehdä riittävän varhaisessa

vaiheessa, jotta mahdollisesti tarvittava uusi tiedonkeruu uudistusta edeltävästä asiaintilasta ehdittäisiin toteuttaa ennen uudistuksen toimeenpanoa. Valtaosa seurannasta aiheutuvista kustannuksista aiheutuisi kuitenkin uudistuksen toteutuksen jälkeen, ja jälkiarvioinnin osalta voitaisiin harkita joko Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan resurssien tai Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston resursseja. Näiden toimijoiden resurssit ovat kuitenkin hyvin rajalliset ja niiden ohjaaminen jälkiarviointitutkimukseen voisi vaarantaa muun strategista päätöksentekoa palvelevan tutkimuksen aseman. Pysyvämmän käytännön aikaansaaminen vaatisi näin ollen pikemminkin julkisessa rakentamisessa käytettyä ”prosentti taiteeseen” -periaatetta vastaavaa käytäntöä varata kunkin hankkeen yhteydessä resurssit myös hankkeen toteutumisen ja vaikutusten arviointiin.